

Ezeréves ez a barátság

(Szemelvény a költő most megjelent verskötetéből)

*Ezeréves ez a barátság,
ha még emlékszel Merseburgra.
Ott ütött elsőt Henrik úr
a Solt nagyúrra.*

*Régi ám ez a nagy barátság,
régí és szívbéli nagyon.
Augsburgnál Bulcsú nagyurat,
meg Lél urat verték agyon.*

*Csodálkozó halott szemek,
Rákóczi és Kossuth szeme.
Mint hogyha bennük csendesen
csak néma könnycsepp fénylene.*

*Csodálkozó halott szemek:
hát ez igaz, hát ez nem álom?
És újra odamegy a bitóhoz
az aradi tizenhárom.*

*Mert ezeréves a barátság
és ezer éve fizet érte.
Most megint szükség van barátságra
és magyar vérrre.*

GÁL LÁSZLÓ

Ady-évforduló

1939 január 27: Ady-évforduló. Húsz esztendeje Ady Endre halálának.

Nem csoda, ha ilyenkor a barátnak, a kortársnak, aki vagyok, a személyes emlékek raja felvonul. Itt, Párisban a „Vér és Arany“ kora volt az enyém, amikor az első komoly demokratikus csatavesztés után Ady politikai emigránsként veszi be magát Párisba. Mindennapi üldögélések a párisi Bakony Café Clunyjében. Együttlétek Lédával a Rue de Levisben. Ostoros kritika, fanyar találgatás, szomorú jövődőlés a magyar sorsról a Louxembourg-kert körüli kis kávéházakban, ahol a versek születtek.

A barát, a kortárs mégis elhessegeti a forró emlékeket. Nincs rájuk szükség, segítségre hívásnak. Baráti bizonygatásoknál előbbben és hatalmasabban jelenti Ady szelleme, hogy mit alkotott,

Ady, a zseni irták róla — hallatlanul nagy ember volt: néha java unalom, vagy kutya-macska idegenkedés közben az az érzésünk volt mellett, mintha kívül állanánk a világegyetemen és éteri sodrával a földteke szágudana el mellettünk. És a kávéházi márványasztalon verseit papírra vető Adynál zengőbbben és szárnyalóbban beszélnek versei.

Mit látott Ady harminc év előtti párisi Bakonyából? Páris akkor az „école laïque“ Franciaországa volt, a Dreyfuss-affér utóhullámai csapkodták, s Baudelaire, Verlaine, Flaubert, Zola, Maupassant s egy kissé már Anatole France, Manet és Cézanne Párisa volt. Politikai és szabadságjogok gazdag gazdája, a nemzetközi szellemi élet végtelen kisugárzója.

Ady megfürdött ebben az atmoszférában, de nem is annyira Párist nézte, mint inkább tükrében Magyarországot látta meg. Látta, hogy az a feudális rend, amely Magyarországon még kezében tartott minden hatalmat, itt a forradalmak már régesrég eltakarították az uralom polcáról. Ady a legsötétebb feudalizmusból pillantott ki és teljhatalomban látta a polgárt. És megnyugvás volt számára jog és vagyon birtokában látni a harmadik rendet, melyet mágnások, püspöki palást, vármegyei uraság mukkanni sem engedett Magyarországon.

Ady előtt csillogott Párisban a világ sarkaiból ideözönlő kozmopolitizmus, káprázott mulatók potemkines világa, tündöklött gazdaság, káprázott jólét, zúgott vér és arany. De mindezeket túl észrevette, hogy a kispolgárból leválva, már megjelenik az osztálytudatos proletár és véle egy új erő lépett a világtörténelem színpadára. „A jövődöt formálják itt“, írta egyszer, „a jobb jövődöt, mindnyájunk jövődójét. Nekünk elől kellene kezdeni a dolgot, az első rendnél, a másodiknál és a harmadiknál végre.“

Én csak egy igazi Adyt ismerek. Az idő és az események forogóságával többfélekep próbálták átformálni alakját. Az igazi Ady a századeleji Magyarországé, amikor az elmaradt ország feudális erői az uralkodó dogmák és babonák ellen hareba szálltak. Jeremiáskodik, prófétizál, jajjong, kuruc kesergőkbe önti fájdalmát, szitkosan átkozódik, hogy megváltoztassa a gyalázatos magyar élet sorját. Szellemi megújhodást akar, európai haladást, megillető helyre akarja az igazi értelmiséget, a polgárt, a munkást, Dózsa György paraszti népét. Úri betyároktól, szellemi és pénzrablóktól szeretné megtisztogatni a magyar életet.

Az ellenforradalom egy másik Adyt igyekezett kitermelni. Igéivel szántottak, vetettek és aratni is szerettek volna e húsz év-

nek mindenfajta eszmehirdetői. A feudális rend régi rétegei most is megvetéssel fordultak el az országrontó, osztályáruló, bocskos kis nemestől. (A visszafoglalt Munkácson uccát kapott Petőfi, Arany és Herceg Ferenc: Ady nem). De az uralkodó osztály védelmére sorakozott új fekete sereg csörtetői már csali díszként teliaggatták magukat Ady-versek szólamaival. Az úrfalóból, vármegyeházát perzselőből, paraszt-kaszákat egyenesítőből úri, fajmagyar, fajtáját és sorsát sirató költőt szerettek volna faragni, akit egy hajszál sem választ el az ébredőktől. Pedig Ady a magyar tragikumot abban látta, hogy a magyar urak ezer év alatt az országot elherdálták és velük szemben az elszolgaiasított magyarság képtelen kivívni a felszabadulást.

És most újra jelentkezik egy másik Ady, akinek verseit olcsó mottóként írják fel margóikra gyalázatos nyilas lapok. Ady most már ébredőnek sem elég. Most már fasiszta etikettet kapnak versei, hitleri pózba vágják, Bécs-ellenes kuruc sirámaikat elsikkasztják e labanc nyilasok. A kaszákat pedig, melyeket a nagyurak ellen egyenesítettek Ady dózsagyörgyös parasztjai, a zsidók ellen fenegetik. Pedig, ha volt valamikor jeremiádos nemzetsíratásra oka Adynak, most ne nyilast kutassanak benne, de lássák a végzetet mutogató váteszt. Ne hamisítsanak! Hagyják szabadon feltörni Ady apokaliptikus strófáit. A hitleri gyűrűben vergődő magyar nép sorsa az, ahová az uralkodó osztály politikusai beszorították:

*„Mert gyáva volt és szolga volt.
S életét élni sohse merte,
A Sorsa, a sorsa,
Hej be megverte, be megverte.*

*Most itt várhatja a Poklot,
Síván, megtépetten, ritkulva,
S a Sorsa, a sorsa,
A Sorsa búsabb, mint a multja.
És most a multja bünteti
Fekete korbáccsal keményen.“*

Nem az „ébredő“ Ady írja ezt, nem a „nyilas“ Ady. Ez az igazi Ady lelkiismerete.

.....

*A tőkének nem Franciaországban, hanem a jövőben nincs
bizalma* (Pierre Cot)